

اسناد کلنل پسیان

به کوشش
مرتضی رسولی

بهار ۱۳۸۳

نشان شیر و خورشید و شمشیر و تاج

به تاریخ

ریاست وزراء

نمره

ورقه تلگرافی

استخراج تلگراف مشهد

ریاست جلیله وزراء عظام؛ عین تلگراف رمز حکومت بجنورد را درج می‌نماید. به موجب راپورت یک نفر مسافر که چند روز قبل از عشق‌آباد عزیمت نمود در سه ماه قبل خداویردی به پطروگراد برای ملاقات لنین رفته بوده است، چهل روز قبل مراجعت نمود و پس از چند روزی با شش نفر به بادکوبه برای مصلحه نمودن با کمیته بین‌المللی راجع به بعضی شروط رفته و گویا راجع به همه کردن به خراسان باشد. به اجازه داده شده است سوار بگیرد، خودش گفته است تا سه هزار جمعیت جمع خواهم کرد. فعلاً سیصد نفر پیاده ترک و ایرانی و روس و پنجاه نفر سواره دارد. احتمال می‌رود در بهار به خراسان حمله نماید. ده هزار قشون بالشویک در عشق‌آباد و اطراف حاضر می‌باشند. انتهی شخص دیگری که به عشق‌آباد اعزام و مخصوصاً مأمور بود در این موضوع تحصیل اطلاعات نماید همینطور راپورت داده باز ثانیاً تحقیق و نتیجه را اطلاع خواهم داد.

۴ حمل نمره ۷ قوام‌السلطنه

[حاشیه به خط دیگر: نمره ۱۱، [به تاریخ ۵ حمل ۱۳۰۰]، ضبط

/۱۰۴-۲۵۵

شیر و خورشید و شمشیر و تاج

ریاست وزراء نمره کتاب ثبت ۳۴۱ کارتن ۲۱ دوسیه $\frac{۱۳}{۶}$ ذکر نمره‌های قبل

تاریخ ارسالی ۸ حمل ۱۳۰۰ طهران به تاریخ اسم نویسنده صادره

مشهد

ایالت جلیله خراسان

البته در واقعه اخیر در جز وقتی حاکم آنجا آگاهی دارید شاهزاده

نادر میرزا در تلگرافات حضوری خود که الساعه است اظهار

نگرانی از اوضاع آنجا نموده و اثرات این واقعه را در سرحدات عشق‌آباد بسیار منحصر می‌داند تا بحال برای خاتمه دادن به وقایع آنجا چه اقداماتی فرموده‌اید. لازم است مقرر فرمایید به فوریت اقدامات جدی به عمل آورده و هرگاه لازم باشد از محل‌های نزدیک به آنجا قوه‌ی مقتضی باشد اعزام فرمایید که از توسعه دامنه اغتشاش جلوگیری و امنیت و انتظام را برقرار نمایند. منتظر جواب هستم.
[امضاء:]

[سجع مهر مستطیل:] آرشیو کابینه ریاست وزراء نمره ۱/۳

۳/۱۱۶۰-۴۶

نشان شیر و خورشید و شمشیر و تاج

نمره کتاب ۴۷ اداره تلگرافی دولت علیه ایران سنه ۱۳۰
از مشهد به ت [هران] نمره قبض نمره تلگراف عدد کلمات ۱۶۸ تاریخ اصل
شب ۹ توضیحات تاریخ وصول ۹ حمل اسم گیرنده

ریاست جلیله وزراء عظام تلگراف ۳۴۱ واصل نظر به این که بعد از قتل امیر تیمور مسعود علماء و اهالی تقاضای حکومت منصورالملک را نموده بودند و مشارالیه شخصی پیرمرد و رئیس طایفه است مقتضی بود این تقاضا قبول و مشارالیه عاجلاً روانه شود پس فردا صبح حرکت خواهد کرد و مأمور مخصوص نیز برای تحقیقات در معیت او توفیق می‌شود امروز عصر هم راپورتی از کلمه چنار رسید که خداوردی با جمعی مسلح از راه قاچاق وارد درونگر و از آنجا به محمدآباد رفته و به زبردست خان ملحق شده است نظر به این که زبردست خان کتباً و تلگرافاً اظهار انقاید می‌کند دستگیری خداوردی را در تلگراف حضوری از او خواستم مشارالیه نیز خبر ورود او را تلگراف نکره و ظاهراً انجام این خدمت را امتثال نموده است به حکومت قوچان هم تعلیمات لازم داده شد. اقدامات دیگر هم برای تسکین غائله در نظر نیست البته از آنچه لازم و مقتضی باشد فروگذار نخواهد شد. شب ۹ حمل ۴۰/

[سجع مهر مربع:] تلگرافخانه مبارکه طهران، شیر نشسته و خورشید
 [سجع مهر مستطیل:] ورود به کابینه ریاست وزراء به تاریخ ۹ حمل
 ۱۳۰۰، نمره ۳۶۲.
 [سجع مهر مستطیل:] آرشیو کابینه ریاست وزراء نمره ۲/۳
 [در حاشیه:] سابقه، ضبط شود صادره ضمیمه شد ۹ حمل ؛ ۱۳۲۱
 ۳/۱۱۶۰-۴۵

نشان شیر و خورشید و شمشیر و تاج

نمره کتاب اداره تلگرافی دولت علیه ایران
 از مشهد به ت [هران] نمره قبض ۱۶۸ نمره تلگراف ۳۸ عدد کلمات ۱۶۳ تاریخ
 اصل شب ۱۰ توضیحات تاریخ وصول ۱۰ حمل اسم گیرنده غلامرضا
 ریاست جلیله وزراء عظام عین تلگراف رئیس قوای ساخلوی
 باجگیران برای اطلاع عیناً درج می نماید رئیس گمرک کلته چنار فراراً
 تحالیه که ظهر است وارد باجگیر شد اطلاع می دهد خداویردی
 فرستادیم کلته چنار و هر چه تفنگ بود جمع نموده و از گمرک هم دو
 تفنگ و مقدار زیادی فشنگ برده اند فعلاً خداویردی از سوارانی که
 سابقاً نوکر انگلیس بودند نوکر می گیرد یکصد نفر متجاوز حالیه در
 درونگر می باشد از قرار تحقیق به طرف باجگیر خواهد آمد خانزاد
 حتی الامکان سر راهها سرباز گذارده ولی استعداد مکفی در باجگیر
 که بتوان کلیه راهها را مسدود نمود نیست. استدعا می نماید مقرر
 فرمایند به فوریت عده کافی سوار و پیاده به باجگیر اعزام دارند. ظهر
 ۹ حمل ۳۲/

خانزاد لطفعلی

انتهی پیشکار مالیه متصور خدمت به دولت چهار ماه است حقوق
 ساخلو سرحدات و قشون را نپرداخته و همه روزه اشکال تراشی
 می نماید اگر این ترتیب پسندیده دولت است مخلص را عرض
 قوام السلطنه / نیست. ۹ حمل /
 [سجع مهر مربع:] تلگرافخانه مبارکه طهران، شیر نشسته و خورشید

[سجع مهر مستطیل:] ورود به کابینه ریاست وزراء به تاریخ ۱۰ حمل

۱۳۰۰، نمره ۳۸۱

[سجع مهر مستطیل:] آرشیو کابینه ریاست وزراء نمره ۱/۱

۳/۱۱۶۰-۴۹

نشان شیر و خورشید و شمشیر و تاج

ریاست وزراء نمره کتاب ثبت ۳۸۱ کارتن ۲۱ دوسیه $\frac{۱۳}{۶}$ ذکر نمره‌های قبل

تاریخ ارسالی ۱۰ حمل ۱۳۰۰ طهران به تاریخ ۱۳۳۳ اسم نویسنده صادره

فوری است

وزارت جلیله مالیه

سواد تلگراف ایالت خراسان را لفاً ملاحظه می‌فرمایید لازم است در ستهیل امورات ایشان بالخصوص راجع به این قسمت که مربوط به هیئت باجگیران ایالت جلیله خراسان تلگراف نمره ۴۵ که حکایت از تلگراف رئیس ساخلوی باجگیران نبود و فوراً به وزارت مالیه دستور لازم داده شد ولی بی‌اقتضا نمی‌دانم دقت حضرتعالی را به جمله اخیر تلگراف خودمان جلب و یادآوری کنم که از روز تصدی این جانب کارهای مملکتی در حافظه ندارم که مطلبی از حضرتعالی خسران شده و قصور در اجابت بنده باشد از طرفی هم حضرتعالی قطعاً انتظار ندارید که نسبت به اموری که بر بنده مجهول باشد به غیر قوای عادی بر کشف و اصلاح آن باشم نسبت به آن قضیه هم اولین دفعه که به بنده آگاهی می‌دهید بنابراین جمله (اگر این ترتیب پسندیده دولت است مخلص را عرض است.) اعتراف و تصدیق می‌فرماید که کسی برخلاف این جانب است که به جمعیت مستطاب حضرتعالی را تا آخرین نقطه اقدام می‌کنم.

[امضاء:]

[سجع مهر مستطیل:] آرشیو کابینه ریاست وزراء نمره ۲/۱

نشان شیر و خورشید و شمشیر و تاج
اداره تلگرافی دولت علیه ایران

نمونه نمره ۱۶ نمره کتاب ۱۹۸ سنه ۱۲۹۸
از سیستان به ت [هران] نمره قبض ۹۷ نمره تلگراف ۱۸ عدد کلمات ۸۰ تاریخ
اصل ۸ توضیحات تاریخ وصول ۱۰ حمل اسم گیرنده

مقام منبع ریاست وزراء؛ ما رعایای سیستان چند قبضه تفنگ
برای خود از کرمان آوردیم، ضبط شده، قبل از این به ذریعه تلگراف
به آن مقام مقدس عارض شدیم، به جواب سرافراز نشدیم.
ایمدواریم مستدعیات این خاکساران اجابت بذل مرحمتی سریعاً
فرموده و به صدور حکم استرداد اسلحه مزبور به وسیله حکومت
خاکساران را سرافراز نمایند. غلامحسین، امیر پاره دین، افضل نظر
خان، علی رستم جان، محمد کلاب تاج، محمدحیدر خیرالله [سجع
مهر مربع:] تلگرافخانه مبارکه تهران، شیر نشسته و خورشید
[حاشیه پایین صفحه:] با خط دیگر - در این باب تلگرافی سابقاً به
ایالت خراسان شده است. به سابقه رجوع نمائید و اگر از ایالت
مطالبه خواهد شد. ۱۰ حمل با خط دیگر - جوابی هنوز نرسیده
است.

با خط دیگر - آقای دبیر مخصوص مطالبه نمائید. ۱۵ حمل ؛
نمره ۸۷۷۷

نشان شیر و خورشید و شمشیر و تاج

ریاست وزراء نمره کتاب ثبت ۳۲۰ کارتن ۲۱ دوسیه ۲ ذکر نمره های قبل تاریخ
ارسالی ۱۸ حمل طهران به تاریخ ۱۳۳ اسم نویسنده صادره تلگراف
ایالت جلیله خراسان. جواب تلگراف نمره ۸۷۷۷ مخابره فرمائید.

نشان شیر و خورشید و شمشیر و تاج
اداره تلگرافی دولت علیه ایران

نمونه نمره ۱۶ نمره کتاب ۱۰۳ سنه ۱۳۰

از مشهد به تهران نمره قبض ۳۱۹ نمره تلگراف ۱۰۶ عدد کلمات ۷۵ تاریخ
 اصل ۲۰ توضیحات دولتی تاریخ وصول حمل اسم گیرنده
 مقام منبع ریاست وزراء عظام دامت شوکتہ؛ جواب ۳۲۰ در
 باب توقیف اسلحه چند نفر سیستانی پس از وصول تلگراف ۸۷۷۷ از
 حکومت سیستان تحقیق و معلوم شد اسلحه مزبور متعلق به
 سوداگران سیستانی است که حکومت سیستان نیز رد نمودن اسلحه
 را به آنها تصدیق می نماید. چون اشکالی در رد نموده اسلحه به
 صاحبان آن تصور نمی شود مقتضی است تصویب فرمایند اسلحه
 مزبور به ایشان مسترد شود. شب ۲۰ حمل ۵۹۶. قوام السلطنه
 [سجع مهر مربع:] تلگرافخانه مبارکه تهران، شیر نشسته و خورشید
 [حاشیه بالا:] سابقه ضمیمه شود. ۲۱ حمل

نشان شیر و خورشید و شمشیر و تاج

ریاست وزراء نمره کتاب ثبت ۴۷۷ کارتن ۲۱ دوسیه ۲ ذکر نمره های قبل تاریخ
 ارسالی ۲۳ حمل تهران به تاریخ ۱۳۳ اسم نویسنده صادره
 تلگراف به مشهد
 ایالت جلیله تلگراف جوابیه نمره ۵۹۶ واصل گردید. در صورتی
 که پس دادن اسلحه حالت مضراتی نخواهد بود به طوری که تصویب
 فرموده اید مقرر دارید به صاحبانش رد نمایند.
 [حاشیه بالا:] نمره ۱۱

شیر و خورشید و شمشیر و تاج

نمره ریاست وزراء ورقه تلگرافی به تاریخ

استخراج تلگراف مشهد

ریاست جلیله وزراء عظام؛ عقبه نمره ۴۱ حاکم جدید درجز را با
 مأمور مخصوص برای تحقیق قتل امیرمسعود روانه کردم و چون
 مأمورین سرحد از آمدن خداویردی و قضیه درجز متوحش بودند

دویست نفر ژاندارم با دو مترالیوز و ۲۵۰ نفر سوار و سرباز هم از محل وجوه اعانه به کمک قوای سرحد فرستادم. به حکومت قوچان هم محرمانه دستور دادم سوارهای محلی را حاضر و منتظر حکم باشند و قبل از شروع به اقدام به زبردست خان که در قتل امیرمسعود دخیل ولی ظاهراً اظهار خدمت می‌کند دستگیری را تقاضا نمود. نادر میرزا را هم مسبوق کردم که در صورت فرار اشرار به روسیه از حمایت و پناه دادن آنها جلوگیری نماید. امروز خداویردی به وسیله زبردست خان تقاضای تأمین کرده بود، جواب دادم در صورتی که به ارگ ایالتی آمده متوسل شود با شرط اینکه در قوچان و شیروان و نقاط سرحدی توقف ننماید به او تأمین داده خواهد شد. منتظر جواب و نتیجه هستم که اگر به تدابیر عملی قضایای سرحد اصلاح نشود به وسیله قوایی که در قوچان تمرکز می‌یابد شروع به اقدامات شود. ۱۱ حمل نمره ۵۹ قوام السلطنه

[حاشیه پایین به خط دیگر:] در این خصوص به حکومت نظامی مشهد دستور داده شود که مراقبت نمایند.

[حاشیه پایین] ضبط نمره ۴۰، ۱۴ حمل ۳۰۰ [۱]

۲۵۴-۱۰۴/

نشان شیر و خورشید و شمشیر و تاج

اداره تلگرافی دولت علیه ایران

نمونه نمره ۱۶ نمره کتاب ۳۰۵ سنه ۱۳۰

از مشهد به تهران نمره قبض ۶۰۸۸ نمره تلگراف ۱۵۰ عدد کلمات ۱۳۶ تاریخ

اصل ۲۳ توضیحات دولتی تاریخ وصول ۳۴ دلو اسم گیرنده حجت مقام منبع ریاست جلیله وزراء عظام؛ با اینکه چندی قبل تلگراف فرموده بودید مقرر شده است قیمت جو چاپارخانه برای مصارف اداره ژاندارمری پرداخته شود چون اداره چاپارخانه اضافه عایدات نداشت به پست‌خانه نوشته شد قیمت جو را از مازاد عایدات بردارند از اداره کل پست به اداره پست خراسان تلگراف کرده‌اند که

فاضل عایدات پست‌خانه را نمی‌توان از بابت قیمت جنس چاپارخانه پرداخت نمود. بدیهی است به این ترتیب پرداخت مخارج ژاندارمری و قشون معوق و اداره مالیه نمی‌تواند از عهده برآید. متمنی است به وزارت پست تأکید فرمایند فاضل عایدات لیست خراسان را از بابت قیمت جو که در این جا دریافت داشته‌اند به مالیه بپردازند. غیر از این باشد مبلغی از حقوق ژاندارم و قشون بلامحل خواهد ماند. ۲۴/ دلو نمره ۶۴۱۵ قوام‌السلطنه
 [سجج مهر مربع]: تلگرافخانه مبارکه تهران شیر نشسته و خورشید.
 [حاشیه پایین]: به وزارت پست و تلگراف مراجعه شود.
 [مهر مستطیل]: ورود به کابینه ریاست وزراء به تاریخ ۲۸ دلو ۱۲۹۹ [۱۲] نمره ۱۱۵۶۲

نشان شیر و خورشید و شمشیر و تاج

ریاست وزراء نمره کتاب ثبت ۱۱۵۶۲ کارت ۲۱ دوسیه ۱۶ ذکر نمره‌های قبل تاریخ ارسالی ۲۸ دلو ۱۳۰۹ [۱۳] تهران به تاریخ ۱۳۳۳ اسم نویسنده صادره مکتوب

وزارت جلیله پست و تلگراف

سواد تلگراف ایالت خراسان لغاً ارسال می‌گردد تا راجع به تخصیص قیمت دو چاپارخانه برای مصادف اداره ژاندارمری آن صفحات و نظریات ایالت عقیده آن وزارت‌خانه ابراز فرمایند. تا تکلیف جواب معلوم گردد. [امضاء] عیسی

شیر و خورشید و شمشیر و تاج

نمره ریاست وزراء ورقه تلگرافی به تاریخ

استخراج تلگراف مشهد

مقام منبع ریاست وزرای عظام دامت شوکت؛ موقع حرکت بنده به خراسان ماژر شوبرگ به پیشنهاد بنده برای ریاست نظمیّه مشهد

انتخاب شد با شرط کتبی که مستقیماً در تحت حکم بنده باشد این اوقات که اهمیت شهر مشهد به واسطه ورود و خروج مسافری خارج بیشتر است مآثر شوبرگ و عبدالله خان معاون او را از تهران احضار و یک نفر سوئدی که به اخلاق ایران آشنا نیست با معاون دیگر بدون هیچ مراجعه و مشورت با من مأمور خراسان نموده‌اند. به وزارت داخله اعتراض کرده‌ام جواب نرسیده است لزوماً عرض می‌کنم اگر بنده مسئول نظم هستم چرا باید در موقع مهم امروز رئیس نظمی شهر را تغییر بدهند و بدون مشورت با بنده دیگری را روانه نمایند. اگر مسئولیت شهر مشهد مستقیماً با صاحب‌منصب سوئدی است خوب است بالصراحه از بنده سلب مسئولیت فرمایند. لیله ۲ عقرب نمره ۲۱۲۷ قوام‌السلطنه

[در حاشیه: نمره ۹/۷۴، عقرب ۹۹/]

مآثر دو برونیکوفسکی رئیس او از طرف نظمی معی و چندی است از تهران حرکت کرده و وظایف آن در قبال ایالت همانطورها خواهد بود که خلف او عهده‌دار بود در این مورد چون شوبرگ به واسطه کسالت مزاج خودش اصرار در احضار به تهران کرده است و کاندیداها هم متعدد نبوده‌اند جای انتخاب باقی نمی‌ماند و تغییر تصمیم رئیس نظمی تهران جز بی‌رئیس ماندن نظمی مشهد نتیجه ندارد. نره ۹۷۴، ۳ عقرب ۹۹/

ایالت جلیله تلگراف رمز حضرت عالی راجع به احضار مآثر شوبرگ و مآثر عبدالله خان و انتصاب مآثر برونیکوفسکی از قراری که تحقیق کردم احضار او بر حسب تقاضای خودش بوده، وزارت داخله وقت هم بدون مشورت حضرت عالی او را احضار کرده و این مأمور جدید باید خود را مطیع صرف اوامر ایالت بداند. اگر وجود مآثر عبدالله خان که بصیرت در امور آنجا دارد [را] لازم می‌دانید فوری با یک تعلیمات روشن اعزام شود و مآثر برانیکوفسکی تکلیف خود را کاملاً بداند.